

MÁTYÁS KIRÁLY DAJKÁJÁNAK SÍRJA RÓMÁBAN.

Noha köztudomás szerint az ember életében a dajka fontos tényező, hivatásának betöltése után az ő emléke rendszerint a feledés homályában tűnik el. Felnőtt korukban kevesen tudják megnevezni azt, a kinek emlőiről nyerték legelső táplálékukat.

Nem lehet tehát feltűnő az a tény, hogy uralkodók vagy egyéb kiváló egyéniségek dajkájának nevét a történeti emlékek csak a legkritkább esetekben őrizték meg. Ilyen kivételes eset forog fen pl. abban az 1295 évi oklevélben, a melyben Ágnes magyar királyné Menna asszonynak, Mária nápolyi királyné (V. István király leánya) dajkájának jószágot adományoz.¹⁾

Érthető ezek után, hogy nagy mértékben felkeltette érdeklődésemet az az értesítés, melyet ez év elején Rómából kaptam: hogy ott egy régi templom sírboltjában »Erzsébet asszonynak, Mátyás magyar király dajkájának« sírköve fedeztetett fel.

Edoardo da Alençon atya, a kapuczinus-szerzet tudós főlevéltárnoka, kivel éveken át a vatikáni levéltárban együtt dolgoztam, fordult azzal a kéréssel hozzám, hogy a nevezett asszony családjáról és életviszonyairól felvilágosítást nyujtsak.

Sajnos, arra a válaszra kellett szorítkoznom, hogy felőle semmit sem tudunk.

Most Da Alençon atya közzétette annak a templomnak, melyben a sírkövet találta, ismertetését.²⁾

¹⁾ *Wenzel*: Árpád-kori Uj Okmánytár, X. 180.

²⁾ Az 52 lapra terjedő kiadvány czíme: »Il terzo convento dei Capuccini a Roma. La chiesa di S. Nicola de Portiis. San Bonaventura. S. Croce dei Lucchesi. Memorie raccolte dal P. Edoardo da Alençon archivista generale dei minori Capuccini. — Roma, 1908.«

A quirináli dombon, a királyi udvartartás főtisztviselőinek lakásul szolgáló *San Felice* nevezetű palota udvarának területén egy régóta elhagyott, elpusztult vagy részben a föld színe alá jutott templom áll. Ebben a tudós kapuczinus, régi térképek útmutatása mellett, felismerte a *S. Nicola de Portiis* nevezetű templomot, mely a XII. század végén már plebániai egyház volt, a XV. században ékes falfestményekkel díszített és 1536-ban a kapuczinusok birtokába jutott.

A kettős templom alsó része sírboltul, temetkezési helyül szolgált. Itt egy püspök alakját ábrázoló falfestmény alatt befalazva találtak egy (43 × 22 cm.) márványlap, mely a következő felírást viseli :

ELISABETAE. NVTRIC. MATHIAE. REG. VGRO. FIL.
OB FIDEM. DOMEST. CVRAE. ANDREA. STATVARIVS.
B. M. F. V. AN. LV. HEIC SUBEST HABITVRA
REQUIETEM.

A szöveg így hangzik :

»Elisabetae nutrici Mathiae regis Ungarorum, filius ob fidem domesticae curae Andreas statuarius bene merenti fecit. Vixit annos 55. Heic subest habitura requietem.«

Magyar fordításban :

»Erzsébetnek, Mátyás magyar király dajkájának, a családi otthon hú gondozásában érdemesültnék, fia András szobrász készítette. Ötvenöt esztendeig élt. Ez alatt találja nyugalmát.«

A szöveg világos értelme kétségtelenné teszi, hogy ezen sírkő alá temettetett Erzsébet asszony, Mátyás király »dajkája«, a ki fiát Magyarországból Rómába kísérte és ott háztartását ötvenöt éves korában bekövetkezett haláláig vezette ; s továbbá, hogy a sírkövet maga a hálás fiu, András szobrász faragta.

Azonban a fölírat számos kérdést vet fel : Ki volt ez az Erzsébet asszony ? Milyen családból származott ? Mikor került Rómába ? Mikor halt meg ? Fia a szobrász milyen helyet foglalt el korának művészei között ? milyen műveket alkotott ?

Erzsébet asszony egyéniségéről, mint jeleztem, semmit sem tudunk. Mátyás 1440 febr. 23-án Kolozsvárt született. Az iránt, hogy az anya a dajkát erdélyi magyar családok sarjai közül

szemelte ki, nem merülhet föl kétség. Nem nagy súlyt fektetünk rá, de megemlítjük, hogy anya és dajka ugyanazt a keresztnévet viselték. Az utóbbi, mikor a Hunyadi-háznál helyét elfoglalta, valószínűleg körülbelül húsz esztendősen lehetett; így tehát 55 éves korában bekövetkezett halála körülbelül 1475-re esik.

A legnagyobb valószínűség szól azon feltevés mellett, hogy Rómába fiát kísérte, a ki művészi hajlamokat és tehetségeket áruván el, bizonyára a Mátyás udvarában működő művészek egyikének tanácsára ment az örök városba s ott szobrászsza képezte ki magát.

András, ki anyja sírjára a fölíratot készítette és faragta, *statuarius*-nak nevezi magát, a mely kifejezés kétséget kizárólag szobrász-életpályát jelez.

Maga a márványlap, mely a fölíratot tartalmazza, teljesen egyszerű és dísztelen. Azzal tehát a szobrász-fiu sem a saját képzettségét, sem kegyeletét nem bizonyította volna be. Ha ezen fölírat betüinek bevéséséből áll egész munkája, bizonyára ő maga sem tartotta volna érdemesnek arra, hogy hirdesse, miszerint azt ő »a szobrász készítette«! (*Statuarius bene merenti fecit.*)

Azonban figyelemreméltó a felfedezőnek az a megjegyzése, hogy a márványlap nem eredeti helyén áll, és mostani helyére később falaztatott be. Azt sejttem, hogy a márványlap csak kiegészítő része volt egy nagyobb síremléknek, mely vagy akkor, mikor eredeti helyéről elmozdított, vagy mikor a templom megszűnt istentisztelet színhelyéül szolgálni, — talán éppen művészi értékénél fogva — máshová szállítottatott el.

Maga a fölírat több tekintetben érdemel figyelmet. Az a körülmény, hogy keresztyén vagy akár csak vallásos vonatkozásokat teljesen nélkülöz és classikus mintákra támaszkodik, arra utal, hogy András mester teljesen a humanista iránynak hódolt. De egyúttal az epigraphikus stílus gyarlósága elárulja, hogy a fölírat szerzője vésőjével, nem tollával állott ezen irány szolgálatában.

Jellemző, hogy míg azzal kérkedik, hogy anyja a magyar király dajkája volt, ő maga az ő magyarországi származását nem jelzi, mint azt külföldön működő honfitársai tenni szok-

ták a *Pannonius*, *Ungarus* vagy *Transilvanus* elnevezés használatával.

Da Alençon atya nem mulasztotta el nyomozni, hogy a XV. század végén és a következőnek elején Rómában működő András nevű szobrászok között melyik lehetett Mátyás király dajkájának fia.

Abban a véleményben van, hogy nyomára jutott egy 1500 évi szerződésben, melyet egyrészt Vannoza de Cattani úrnő, másrészt »maistro Andrea de Montecaballo« kötnek a *S. Maria del Popolo* templom egyik kápolnájában felállítandó oltár tárgyában. Arra támaszkodik a tudós kapuczinus, hogy a »Montecaballo« (a Quirinál dombja) András mester lakóhelye volt, és ez megegyezik Erzsébet asszony temetkezési helyével.

Utal továbbá arra, hogy a nevezett S. Maria del Popolo templom régi főoltárát, mely jelenleg a sekrestyének fő ékessége, a rajta olvasható felirat tanúsága szerint 1473-ban András mester készítette.

Da Alençon atya abból a feltevésből indul ki, hogy András mester anyja halála után is Rómában maradt és ott működött haláláig.

Erre nézve nekem kétségeim vannak. Alig hihető, hogy Mátyás király, ki nagyszámú olasz művészeket hívott meg udvarába, egy jeles magyar szobrászt, kivel bizonyos személyes vonatkozásban is állott, nem igyekezett volna hazájába visszahozni, s hogy ezen igyekezetei eredményre nem vezettek volna.

Sajnos, András szobrásznak Magyarországon sem tartották fen emléket akár történeti források, akár műemlékek.

Kivételes, különös módon nyert az ő esetében igazolást a tizparancsolat negyediké: »Tiszteljed atyádat és anyádat, hogy hosszú életed legyen e földön!«

András mester nevének öt század multával új életet biztosít az a tisztelet, a mit anyja iránt kívánt tanúsítani. Művészi geniusának alkotásai nyomtalanul eltűntek; de a gyermeki kegyeletéről tanuskodó szerény márványlap a késő utókor kegyeletére érdemesíti Mátyás király tej-testvérenek emlékét.

FRAKNÓI VILMOS.